

Történelemoktatás a kolozsvári tudományegyetemen

A történelem tanszék az Akadémia Történelmi Intézetének épületében a Jókai utcában (a mai *Napoca* utca) található. Egyemeletes, klasszicista épület. Három kicsi szeminárium terem, irodák, a tanárok szobái, a könyvtár és néhány lakó foglalja el az épület helyiségeit. Az egyetem főépületében a Farkas utcában (*Kogalniceanu* utca) és az Erdélyi Történelmi Múzeumban is vannak előadások.

1990 óta hivatalosan is két történész csoport van az egyetemen egy román és egy magyar. Az előző években a tanárokon múltott, hogy külön foglalkoztak-e a magyar hallgatókkal. Az is igaz azonban, hogy az 1993/94-es tanévben 5 magyar előadó és még kettő, akik csak szemináriumokat tartottak, azaz összesen heten tanítottak a négy évfolyamon.

A hallgatók

Az 1993/94-es tanévben a negyed évfolyamon kettő, a harmadon három, a másodon kilenc, az elsőn huszonnégy fő volt a magyar tagozaton. Az idei tanévben a *Campus*, a *Kolozsvári Magyar Diákszövetségnek* a Szabadságban megjelenő diákoldalának adatai alapján huszonöt diák került a magyar csoportba, plusz egy, aki az ún. „második egyetemre” került be, azaz már van egy másik szakja is; és még egy magyar diák a hatvan főt számláló román csoportba is. (*Szabadság, Kolozsvári Közéleti Napilap VI. évf. 192. sz., 1994. szeptember 30. 5. o. Campus V. évf. 28. sz.*) Más információim szerint a mostani első évfolyamon huszonkilenc magyar hallgató van, a román csoport pedig nyolcvan fővel indult, amiben egy vagy kettő magyar diák is tanul. A hallgatók száma tehát emelkedő tendenciát mutat, sőt a választási lehetőség is megvan, mely csoportba kíván felvételizni az ember.

A tanárok

Kolozsváron volt szerencsém megismerkedni több magyar kutatóval is, közülük csak igen kevesen tanítanak az egyetemen. A felsőbb hivatalokban a keretre, az előre bejelentésre, anyagi gondokra hivatkoznak. Emellett számtalan oka lehet és van is, kevesen vannak, idősek, az egyéb feladatok is rájuk hárulnak, nem vállalják. Két előadó messzi más városból vonatozik ide, jelesen Marosvásárhelyről és Iaşiból. Akik a Történelmi Intézetben dolgoznak, azok közül azonban mindenki tanít. Minden évfolyamra jut egy tanár, az elsőéveseknek még kettő is, a latinok köszönhetően.

Öt tanár igazán kevés, még ha a legjobbak is azok. Egy-egy nagy kor egy tanár hatáskörébe tartozik, úgymint az őskor-ókor, középkor, újkor, legújabbkor. Mindez persze csak az egyetemes történelem, hisz Románia története és egyéb témák a magyar csoportnak is csak román nyelven hallgathatóak. Így a választás lehetősége mind a tanárok, mind az órák

* Új rovatunk címének a Praetorius által 1590-ben, a Nürnberg melletti Altdorfbán feltalált optikai készülék nevét választottuk. A szó elsődleges jelentése (Révai Nagylexikona szerint) „eszköz, mellyel távoli tárgyakat nagyobb látószög alatt láthatni, mint szabad szemmel, s így mintegy közelítve látszanak”. A címválasztásnál mégis inkább a másodlagos jelentést (‘következményeket előre látó személy’) vettük alapul, remélve azt, hogy az alábbi – és a soron következő – írások által lapunk ezen oldalai a harmadlagos jelentéssel válnak egyértékűvé: ‘hely, ahonnan messzire el lehet látni’.

szempontjából korlátozott. Az előadások keretében az általános tendenciákon, a főbb események bemutatásán kívül idő és egyéb hiányában, értem itt ezalatt a jegyzeteket, a legújabbban megjelenő irodalmat, nem is nyílik lehetőség.

Órák

Csupán felsorolás szerűen, milyen órák hallgathatók magyarul: latin nyelv, régészet történet, ókori egyetemes történelem, középkori egyetemes történelem, Bizánc története, magyar paleográfia, segédtudományok, újkori egyetemes történelem, legújabbkori egyetemes történelem, a tanári szak kiegészítőiként pszichológia, pedagógia, metodika. Előadás, szeminárium. Románia története és más kiegészítő tudományok, amiket tulajdonképpen speciál kollégiumoknak tekinthetünk csak román nyelven hallgathatók. Ilyen például az ókori vallás, éremlan, (Latin-Amerika), kereszténység története stb.

Tavaly a hallgatók kezdeményezték, hogy a művészettörténeti előadások magyarul legyenek, az előadó el is vállalta volna, de a rektori hivatal kerethiányra hivatkozva nem engedélyezte. Idén már a művészettörténetet is magyarul hallgathatják.

Harmad évtől kötelező egy korra specializálódni, de ezek az órák csak románul vannak, kivéve persze azt, amivel magyar előadó is foglalkozik. Egy-egy kor részleteibe elmerülni, vagy más kutatási módszereket megismerni az előadások keretében nincs lehetőség, ez csak a diákok és tanárok külön együttműködése során valósulhat meg.

Az előadások és szemináriumok menete hasonló, mint nálunk; referátumok, kérdés-felelet, dolgozatok, kiadott olvasmányok. Csupán ez utóbbi az, ami nehezebben elérhető, vagy pedig főleg idegen nyelven található meg, akár olyan mű is, ami az anyaországban magyarul, magyar szerző által jelent meg.

Gyakorlatok évközben és nyáron

Az itteni egyetemen nem feltétlenül tanárképzés folyik, elsősorban olyan végzettséggel kerülnek ki innen az emberek, mint egyszakos történész. Hallgatnak ugyan pedagógiát, pszichológiát, metodikát is, de a tanári pályán kívül kutatási lehetőségeket is választhatnak. Így például nem folyik külön régész képzés, de régész állást evvel a végzettséggel is elfoglalhat. Persze ebben az esetben jobban örülnek, ha valaki Szebenben, Temesváron, Gyulafehérváron, Iaşiban, Bukarestben végez, mert ott többen foglalkoznak evvel a területtel a tanárok közül is. Illetve ezeken az egyetemeken beindult a régészképzés, de még nem kerültek ki végzett évfolyamok.

Harmad évben van egy két hetes tanítási gyakorlat, amelyen meghatározott számú órát kell tanítani. Nyáron pedig mindenki köteles valamilyen intézménynél bizonyos időt eltölteni. Lehet ez régészeti ásatás, egyéb múzeumi terület, levéltár, könyvtár vagy más egyéb. Egyfajta fogalmuk lesz így azokról a helyekről, ahol az általuk tanult tudománnyal foglalkozó emberek dolgoznak. Nemcsak elméleti, hanem gyakorlati tapasztalataik is lesznek olyan dolgokról, ami a saját témájukba vág.

Miért jobb a román csoport egy magyar dláknak?

„Csak. Nem lennék harcos, ha nem oda mentem volna!” „Akik történelemre jelentkeztek, azoknak ez csak tíz százalékát érdekli. A többi vagy hülye a nyelvhez, vagy kiesett a jogról.” – A válasz túl kemény, sőt cinikus, esetleg szélsőségesnek is nevezhetem. A megker-

dezett egyike azoknak, akik a román csoportba jelentkeztek, tapasztalatai főleg rájuk érvényesek, hisz a magyar csoport tagjai sokban nem értettek egyet vele.

Mi a véleményed a magyar előadásokról? „Körülbelül ugyanazt mondják el, mint a románok, csak egy kicsit gyengébben.” Vagy talán inkább másra helyezik a hangsúlyt, esetleg szigorúbbak, jobban követelnek – ez volt a másik vélemény. Ez persze a tanároktól függ, és persze attól is, hogy a kisebb létszámú magyar csoportnál sokkal bensőségesebb a tanár-diák viszony.

Van valamilyen kapcsolat a két csoport között? „Igazán nincs.” Pedig vannak közös előadások, szemináriumok. Talán a nemleges válasznak az lehet az oka, hogy már mind a két csoportban viszonylag sokan vannak, és így erősebbek a csoporton belüli kapcsolatok.

„Románia történetének az előadásokon meglévő alapját keresztalak jellemzi. Egyik szarát az a vonal adja, amely szerint a románok már a trákoktól kezdve 1994-ig itt voltak, itt fejlődtek; a másik vonalat pedig az jelenti, hogy mind a három ország területén éltek, tehát Erdélyben, Havasalföldön és Moldvában. Soha senkit sem támadtak meg, mindig csak védekeztek.” – Ismét hangsúlyoznom kell, hogy ez magánvélemény, csupán az érdekesség kedvéért írtam le. Erdély státusza a román előadások szerint autonóm fejedelemség; amely soha nem tartozott a magyar államhoz. A különböző vélemények egyéb történelmi kérdésekkel kapcsolatban, nem tartoznak ennek az írásnak a tárgykörébe.

Más lehetőségek

A különböző szervezetek pártolják az ifjú érdeklődőket. A Kolozsvári Magyar Dák-szövetség (KMDSz) szervezésében indult a *Bolyai Szabadegyetem*, amely különböző témákban – művészettörténet, magyar és egyetemes történelem, irodalom stb. – indít sorozatokat, és hív meg előadókat. Persze ezeken az előadásokon inkább a külső érdeklődők jelentik a többséget. Itt általában hazai kutatók adnak elő. Jellemző, hogy a hallgatóság nagy része nem ismeri az anyaországi kutatásokat, illetve kutatókat. Így egy-egy magyarországi előadó kisebb népszerűségnek örvend.

Az *Erdélyi Múzeum Egyesület* (EME) az, ahová Kolozsvárról és az országból beérkezik az összes információ a különböző kutatásokról és ez a szervezet az, amelynek szinte a legjobb kapcsolatai vannak külföldi pontosabban anyaországi kutatókkal. Az egyesület nagy gyűjteménye, könyvtára állami tulajdonba került, mostanság kezdik újból gyarapítani elsősorban a folyóirat és könyvállományt. A Jordáky-ház, ami egy hagyaték keretében került az egyesület tulajdonába lesz a történelmi részlet (Kőkert utca, a mai Hasdeu út). A diákok is segítettek ennek rendbehozatalában, de a hivatalos szervek akadémikusodása sok bosszúságot okozott.

Az itt dolgozó kutatók sok segítséget nyújtanak az érdeklődőknek és az egyetemistáknak. Persze a hallgatókra lehet számítani bárminemű segítségnél, hiszen például gyakorlat keretében segítenek rendbe rakni a különböző gyűjteményeket, az egyesületre testált hagyatékokat.

TDK

A kolozsvári egyetemen is kialakult a tudományos diákköri rendszer. Hasonló a magyarországihoz, a diákok tudományos kutatásait, eredményeit hivatott bemutatni. Ez év novemberében lesz a IV. Tudományos Diákkonferencia, amelyen a részvétel lehetőséget jelent a Magyarországon megrendezendő OTDK-ra való eljutásra is.

Szegeden, a *Juhász Gyula Tanárképző Főiskola* TDK üléseire rendszeresen meghívják a határokon túli egyetemek képviselőit, köztük a kolozsvári hallgatókat is.

Diáklap

Jelenleg a *Campus* című, nem különálló lap, amely a *Szabadság* című kolozsvári napilap minden pénteki számában jelenik meg két oldalon, jelenti a kolozsvári diákság egyik információ-forrását, publikációs lehetőségét. Már az V. évfolyamnál tart. Más kísérletek is voltak, mégis ez az egyetlen, amely hosszú távon életben tudott maradni, ez feltételezhetően a Szabadságnak köszönhető. Diákok szerkesztik és igyekeznek az éppen aktuális eseményeket közölni, értékelni.

A legtöbb lehetősége mindenféle, a diákélethez kapcsolódó dolgokban a KMDSZ-nek van. Sokakat persze nem tud kielégíteni, de eddig sajnos a kritizálásokon kívül mást nem nagyon tettek, újabb kezdeményezésekről nem hallottam. A KMDSz gondozásában jelenik meg a *Campus*, ők szervezik a szabadegyetemet, a gólyabálokat, bulikat, egyéb előadásokat stb.

Tavaly indult még két lap, az egyik a *Couleur Locale*, amely főleg információkat, hírdetéseket tartalmaz. Az első évfolyam még csak magyar, idén azonban már magyar–román nyelven jelenik meg. Négy oldalas ingyenes kiadvány. Számain az egyetemen, a kollégiumokban, a könyvtárakban lehet megtalálni.

A *Perpetuum Balett* magyar nyelvű irodalmi, művészeti folyóirat. Egyesek véleménye szerint kissé avantgard. Ez csupán 150 lei, és megtalálható minden helyen, ahol a magyar diákok megfordulnak, illetve ahol elsősorban más magyar kiadványok is vannak, így például a Mátyás szülőháza melletti könyvesboltban is.

Az egyetemi könyvtárban akadt kezembe a Ferencz József Tudományegyetem Egyetemi Körének először 1897 októberében megjelent lapja, a *Kolozsvári Egyetemi Lapok*, azaz a KEL. Ez az Egyetemi Kör és a Segélyegyletek hivatalos sajtóorgánuma volt. Két hetente jelent meg egy vagy másfél oldalnyi terjedelemben. A lap költségeit a két szervezet bevételeiből finanszírozták, illetve az előfizetésekből és a lapban megjelenő hirdetésekéből. A kör rendes tagjai ingyen kapták az újságot, az egyetemi hallgatóknak pedig 50 %-os kedvezményt biztosítottak. Ára egész évre két forint, egész oldalas hirdetés tíz forint — csak összehasonlításképpen: a *Kolozsvár* című napilap (kormánylap volt) évi előfizetési díja tíz forint. A szerkesztőnek egy választmányi tagnak kellett lennie, aki a lapban megjelent cikkekért nekik tartozott felelősséggel, a választmányt pedig a közgyűlés vonhatta felelősségre. Azt a kitértelt hozták még a lappal kapcsolatban, hogy amennyiben a kör rendes tagsága nem éri el az évi 150-et, a lap megszűnik. *„Lesz már a kolozsvári egyetemi ifjúságnak sajtó orgánuma, mely által a maga érdekeit a nagy közönség előtt megvédelheti és azok iránt érdeklődést kelthet... Elsősorban az ifjúság érdekeinek megóvására fogunk törekedni...”* — írja a lap első számában a szerkesztő. (KEL 1897. október 2. I. évf. 1. sz. 1. o. *Előszó c. cikk*) Elsősorban a diákságot érintő kérdésekkel foglalkozott, de rovatai közé irodalom, művészet, kritika, egyéb hírek is beletartoztak.

1989-ig működött az *Echinox* nevű újság. Három nyelven jelent meg, állami tulajdonban volt, de csak Kolozsvár területén terjesztették. 1990-ben a MADISz (*Magyar Diákok Ifjúsági Szövetsége*) megalakulásával jelent meg a *Jelenlét* című lap, ami azóta már megszűnt.

A mai diákság ltudományos kutatásainak publikációs lehetőségeit a nagy országos lapok biztosítják, úgymint *Korunk*, *Művelődés*, *Krizsa János Társaság Évkönyve* stb. Ezek az írások elsősorban a bölcsészettudomány körébe tartoznak. Azért mégis hiányzik egy önálló egyetemi lap, ami természetesen nemcsak a magyar diákoknak szólna.

A diákság életkörülményei

Mint a legtöbb egyetemi városban itt is gondot jelent a szállás. Állítólag a műszaki, agronómiai, orvosi oktatásban túrhető a kollégiumi ellátás, de a tudományegyetemen a diákságnak csak 35 %-át tudják elszállásolni. Az albérletek ára pedig a csillagos eget veri. Egy lakás bére megközelíti a havi átlagfizetés összegét (kb. 120 000 lei, min. 80 000 lei), de gyakran előfordul, hogy a bérleti díjat valutában kéri.

Felmerül a kérdés, *bentlakjak, kintlakjak*, ne lakjak, esetleg egyetemre se járjak?

A bentlakások egész kis városrészt alkotnak a Klinikák környékén, a Hajnal (*Zorilor*) és a keleti, azaz a *Maresti* negyedben. A *Hasdeuként* és *Obszüként* (az utcáról elnevezve) emlegetett bentlakások szocreál lakólabirintusok képét nyújtják. A 3-4 fős szobákban sokszor öten, hatan is laknak. Biztosítják a diákság mozgásszükségleteit azzal, hogy a tízemeletes kollégiumokban általában mindig rossz a lift, a sötétben való látás szintén új profílját az egyetemistáknak, az izgalmakat tovább fokozzák az egér, sőt patkány illetve csótány hadjáratok. Az illatosítást sajnos nemcsak a szép Mikó-kert adja, hanem az épületek mellett felgyűlt szemét kupacok is. Ellenben nagyon jó a hangulat, és megfelelő a kocsmái hivatalok száma is.

Enni mindenki ott eszik, ahol éppen tud. Van menza is, sőt a középiskolák étkezdéibe is be lehet jutni, és van még egy-két olcsóbb hely, pl. a „szegények konyhája” – rajta akadt egy régebbi elnevezés, de ez a városháza étkezdéje (*Cantina Primariei*).

A megélhetés elsősorban a szülői segítségen múlik. A hallgatónak csak kb. 40 %-a kap ösztöndíjat. Romániában nincs fejpénz-rendszer. A pénzek szétosztása szakonként történik. A legmagasabb tanulmányi átlagtól lefelé, ameddig a keret megengedi. 9,8-as média felett jár az ún. érdem ösztöndíj kb. 74 000 lei, kb. 9,8 és 9–8,5 között 52 000, ez a tanulmányi ösztöndíj, és 8,5-ig van a szociális ösztöndíj. Nagyon magas átlag kell ahhoz, hogy valaki az egyetemről kapjon pénzt. Egy hónap étkezési és szállás költségei; ebéd előfizetési díja 40 000 lei, a kollégiumi díj 2000 lei, de egy albérlet ára 70-80000 lei.

Egyetemi rendszer

Igazából nem alakult még ki pontosan az új négy plusz kettes rendszer. Ez azt jelenti, hogy nincs kidolgozva ennek a pontos menete. Azoknak, akik 1991-ben kezdtek még öt éves az egyetemi képzés. Négy év alatt átveszik az anyagot. Ötödéven van még néhány kurzus, főleg speciális témákban, de a második félév már arra van, hogy a diploma munkájukat megírják. Az újabb rendszerben harmad évtől specializálódnak egy korra, amivel a későbbiekben foglalkozni szeretnének. Ezek a speciális előadások és szemináriumok azonban csak románul vannak. A szakdolgozatot persze lehet magyar tanároknál is írni, sőt magyar nyelven is, de csak egyetemes történelemből és módszertanból, Románia történetéből csak románul. A negyedévvél befejezik az egyetemet, ekkor kell megírni a szakdolgozatot, letenni az államvizsgát. Harmadévvben van tanítási gyakorlat, amit a magyar csoport természetesen a magyar nyelvű liceumokban végez.

A plusz két év már nem kötelező, ez az ún. *Masters* képzés, ami egy tudományos fokozatot ad, de ha jól tudom még nincs igazán kidolgozva. A *Masters* fokozat feltétele, egy bizonyos média elérése, azaz megfelelő átlag, és egy felvételin való részvétel. Az ilyenfajta képzést a régi hagyományokkal rendelkező egyetemekre akarják koncentrálni, mint pl. Kolozsvár, Iași, Bukarest és valiszínűleg Temesvár is megkapja a lehetőséget.

A régi kihelyezési rendszer megszűnt, mindenki úgy szerez állást magának, ahogy tud. Egy-egy helyre versenyvizsgát hirdetnek, így választják ki a megfelelő embert.

Itteni diploma elfogadása

'89 után sokan gondolták azt, hogy az anyaország segíthet abban, hogy minél több diplomás kerüljön a határokon kívül élő magyarság körébe. Különböző alapítványok, az egyetemek, főiskolák biztosítottak lehetőséget, ösztöndíjat erre. Csupán egy nyilatkozatot kértek, hogy diploma után vissza kell menniük az adott országba. Azóta eltelt persze pár év sok minden megváltozott, itt több a lehetőség, mások a kutatási feltételek, sokan férjhez mentek, vagy megnősültek itt.

Ebben az évben került ki az első gárda, akik a négyéves képzésű felsőoktatási intézményeket választották. Romániában azonban a felsőoktatásban csak egyetemi diploma van, főiskolai képzés nem létezik. Ezért az ilyen diploma nem is ér semmit. Sőt az egyetemi diplomát sem fogadják el, mondván, hogy idegen országban felvételiztek, így a romániai kemény felvételi vizsgát nem teljesítették. Az egyetemi diplomát csak úgy fogadják el, ha Romániában már szerzett egy diplomát, és itt csak kiegészítő képzésen vett részt. Így is külön vizsgát kell tenni, olyan, mintha mégegyszer államvizsgáznának, persze az ottani szakirodalomból. Ezen vizsga letétele pedig nem is olyan könnyű.

Az alapítványi támogatás jellege módosulni fog. Nem azok kapnak, akik az anyaországban tanulnak, hanem a Romániában tanuló magyar diákok.

Hogyan tovább?

Az anyaországi kapcsolatok egyes kutatók, tanárok, intézetek, tanszékek, egyesületek között lényegesen megváltoztatnák, megkönnyíthetnék, az ottani kutatók munkáját. Lehet, hogy a szándék megvan és a személyes kapcsolatok már kiépültek, de intézményi szinten alig mutatható fel eredmény. Így például a szegedi és kolozsvári egyetem között tudtommal semmiféle együttműködés nincs, pedig a HÖK (Hallgatói Önkormányzat) már felmérést is készített, vajon mit szólnának hozzá a diákok. Továblépés azonban nem történt. Szomorú!

Nemcsak az egyes emberekről és az intézményekről kell azonban szót ejteni, hanem az állami szintű kapcsolatokról is. Kevés emberről hallottam még, hogy kelet felé törekedne, akár tanulás, akár odaköltözés szándékával, de vannak. Sem az ösztöndíjakban, sem a támogatásokban nem bővelkednek igazán. Ez természetesen mindkét félen múlik, de az igyekezet nagyon kevés.

Tanulni pedig mindenütt lehet, ha mást nem tapasztalatot, újabb ismerősöket, barátokat szerezni, kapcsolatokat kialakítani, amik egy diáknak az évek folyamán biztosan megtérülnek.

Nem akarom erőltetni az alapszerződést, de akár abba is benne lehetne például az itteni diplomák elfogadása, közös kutatási lehetőségek, ösztöndíjak stb.

Farkas Csilla